

קרן שלם: תכניות בחברה הערבית בישראל

קרן שלם, נוסדה ב-1983 על ידי השלטון המקומי בשיתוף משרד הרווחה והשירותים החברתיים, זאת במטרה לפתח שירותים ומשאבים מקיפים עבור אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברחבי ישראל.

החזון של קרן שלם

לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית יש את הזכות הבסיסית לחיות חיים נורמליים בתוך סביבתם הטבעית, לגלות את הפוטנציאל החבוי בהם ולהיות משולבים חברתית, תרבותית ותעסוקתית בתוך הקהילה, ככל האפשר, בהתאם ליכולותיהם, רצונותיהם וצרכיהם.

קרן שלם מסייעת בייעוץ מקצועי, פיתוח ומימון בתחומים הבאים:

- פיתוח הפיזי של מתקנים קהילתיים.
- תכניות ושירותים חברתיים חדשניים עבור אנשים עם מוגבלות שכלית.
- תכניות הדרכה ולימודים מתקדמים לאנשי מקצוע.
- הפקות אמנותיות הנוצרות על ידי ולמען אנשים עם מוגבלות שכלית.
- פעילויות המקדמות שינוי עמדות ותפיסות כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית.
- מחקרים, פיתוח ידע מקצועי ומודלים, הכשרות וכנסים.

חשיבה צירית אסטרטגית (SPT - Strategic Pivot Thinking)

לאחרונה ציינה קרן שלם 35 שנה של השפעה חברתית. כחלק מהמאמץ לשפר ולהתמקד מחדש, התחילה הקרן לבחון את מטרותיה לעתיד בעזרת תהליך הנקרא 'Strategic Pivot Thinking (SPT)' - חשיבה צירית אסטרטגית. המושג 'Pivot' - 'ציר' הושאל מהסקטור העסקי כדי לייצג את ההזדמנויות המכריעות ונקודות המפנה שהקרן מקווה להתבסס עליהן על מנת ליצור השפעה רחבה יותר, תוך שימוש במשאבי הקרן.

קרן שלם הגיעה למספר מסקנות אסטרטגיות בתהליך זה, לרבות החשיבות בשיתוף פעולה עם קרנות פילנתרופיות וציבוריות אחרות.

על סמך התהליך קרן שלם הגדירה התמקדותה בשלושה תחומים ספציפיים עבור שותפות והגברת ההשפעה המשותפת:

1. החברה הערבית: קרן שלם פיתחה מספר תכניות בתחום זה, לרבות הזדמנויות למחקר חדשני ופורץ דרך.
2. ציר התעסוקה: קרן שלם מרחיבה את המחקר האינטנסיבי אודות תעסוקה ומרכזי תעסוקה.
3. חממה לשינוי: קרן שלם פתחה לכל הפרויקטים אשר מרחיבים את שילובם של אנשים עם מוגבלות שכלית בחברה ומשפרים את איכות חייהם.

תכניות בחברה הערבית

פיתוח, בנייה, חידוש וציוד של מבנים וחללי/מתחמי פעילות

- במהלך העשור האחרון, קרן שלם השקיעה סכום כולל של 24 מיליון שקלים עבור תמיכה ב- 115 פרויקטים פיזיים (פיתוח/בנייה/ציוד) למען מסגרות של אנשים עם מוגבלות שכלית בקהילה. הפרויקטים יועדו לאוכלוסיות רחבות ומגוונות, בכל הגילאים, ובכל רחבי הארץ - ממסגרות לאוכלוסייה הערבית והדרוזית במגדל שמש בצפון ועד לכסיפה ותל שבע בדרום.
- מענקי הקרן נוצלו עבור מעונות יום שיקומיים, מסגרות יום לימודים ארוך בתוך מסגרות חינוכיות (גילאי 6 עד 21), מרכזי תעסוקה ופנאי, וגם סיוע למבוגרים במסגרות סיעודיות ודיר בקהילה.
- השקעה של 5.4 מיליון שקלים, אושרה במהירות ומומנה באופן מלא על ידי קרן שלם – זאת באמצעות מענקים של עד 80,000 שקלים, אשר הועברו ללא עיכובים, ל-38 מועצות מקומיות. מענקים אלו ניתנו למען חידוש וציוד מסגרות בקהילה לכל הגילאים ובכל תחומי החיים, למטרת פיתוח וקידום של שירותים עבור אנשים עם מוגבלות שכלית.
- בתהליך סטנדרטי, אושרה השקעה של 18.5 מיליון שקלים עבור בנייה, שיפוץ ורכישת ציוד לשיפור התנאים לפעילות יומיומית של אנשים עם מוגבלות שכלית ב- 35 מועצות מקומיות.

קרן שלם מקדמת את איכות החיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בחברה הערבית

תמיכת קרן שלם באוכלוסיית האנשים עם מוגבלות שכלית בחברה הערבית* בעשור האחרון

מענקי קרן שלם לבניה, שיפוץ וציוד ניתנים למגוון שירותים

דיר

טיפול

תעסוקה

פנאי

הארכת יום
במסגרות
חינוך חובה

מעונות יום
שיקומיים

הכשרה ופיתוח של צוות מקצועי

קרן שלם עוסקת רבות בהכשרת צוות המסגרות בקהילה, בדגש על אלו המספקים טיפול ישיר.

צוותים מהחברה הערבית לוקחים חלק בקורסי הכשרת עובדים בכל רחבי הארץ ובמחוזות נרחבים, כמו גם בקורסים נוספים שמספקת קרן שלם, במטרה לפנות אל התרבות הייחודית של החברה הערבית וצרכיה החברתיים:

- קורסים לעובדים מהחברה הערבית, כגון 'מבוא להתפתחות חברתית-מינית של אנשים עם מוגבלות שכלית'. כאשר הקורס ניתן במחוז צפון (לפני כשלוש שנים), לקחו בו חלק אנשי מקצוע ומטפלים דוברי ערבית ממסגרות מגוונות.
- קורסים עבור אנשי מקצוע בחברה הערבית ניתנו בכל שנה בשלוש השנים האחרונות: 'מבוא לעולם המוגבלות השכלית ההתפתחותית', 'מיומנויות העשרה בתחומי הפעילות והפנאי', 'תהליכי תקשורת תומכת ותקשורת חלופית'; ו'מבוא להתפתחות חברתית-מינית של אנשים עם מוגבלות שכלית'.
- קורסים עבור אנשי צוות אשר נלמדו במסגרות עצמן, כגון 'התערבות מכילה' (שפה להתמודדות עם התנהגות מאגרת) ו'סנגור עצמי', ובנוסף, קורסים לאנשי צוות אשר מסיבות שונות לא יכולים להשתתף בקורסים מחוץ למקום עבודתם (הדוגמאות כוללות קורסים שמתקיימים ברהט ותל שבע בנושאים שהוזכרו לעיל). בקורסים אלו השתתפו סיעות העובדות בבתי הספר וכן אימהות לילדים עם מוגבלות שכלית, מתוך אמונה כי ישנה משמעות רבה להקנות את הידע ולהציג את התכנים הללו לכל השותפים בטיפול בילד.
- במזרח ירושלים מתקיימים בכל שנה, במשך ששת השנים האחרונות קורסים יעודיים לצוותים מהחברה הערבית, וזאת לאור מקבלי השירות הרבים והמסגרות הרבות והגדולות הקיימות שם. מיפוי ומיקוד הצרכים בתחום ההכשרה לעובדים אלו נעשה בשיתוף מנהלי המסגרות, הפיקוח המחוזי והארגונים המפעילים.

בבניית התוכנית, ישנו מיקוד באדפטציות תרבותיות ודתיות בהתאם לצרכים.

סיום קורס לאנשי צוות בנושא 'פנאי' לאנשים עם מוגבלות שכלית (תל שבע, 2015)

שינוי חברתי ויחסי ציבור

קרן שלם מסייעת במתן מענקים עבור אירועי היכרות ויחסי ציבור ברשויות בכל רחבי הארץ, כולל הרשויות בחברה הערבית. זאת מתוך אמונה כי אירועים אלו מסייעים להסיר מכשולים, לקדם את קבלתם של אנשים עם מוגבלות שכלית בתוך משפחותיהם וקהילותיהם, וכן מסייעים בשילובם בחברה.

יום היכרות עם תחום המוגבלות השכלית ההתפתחותית, נערך לאחרונה בקלנסואה, על מנת לתמוך במלווי ומלוות ההסעות ובנהגי האוטובוסים המועסקים במסגרת החינוך המיוחד בשבע מועצות ערביות מקומיות במרכז הארץ. מטרת האירוע הייתה להעלות את הבקיאות בתחום, כמו גם לאפשר היכרות עם החוקים והתקנות המקצועיות. באירוע זה השתתפו כ- 150 אנשים.

יום היכרות נוסף, בהשתתפות 200 תלמידי תיכון ובנוכחות דמויות ציבוריות, התקיים לאחרונה בשפרעם. האירוע כלל דברי פתיחה והצגת פרויקטים אומנותיים שיצרו אנשים עם מוגבלות שכלית במע"ש (מרכז המספק מגוון אפשרויות תעסוקה לאנשים עם מוגבלות שכלית). קיימים 23 מע"שים בחברה הערבית הנתמכים על ידי קרן שלם, קונצרט שהובילה להקה וסולן (כולם עם מוגבלות שכלית התפתחותית), והעלאת המחזה 'חלומות פשוטים' על ידי 20 שחקנים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

אירועי יחסי הסברה ושינוי עמדות נוספים התקיימו במגוון מקומות בארץ, ביניהם: בית ג'אן, סאג'ור ורמה, מג'ד אל כרום ודלית אל כרמל.

אירועים אלו מקבלים חסות הרשויות המקומיות (בשיתוף עם נציגי הקהילה), סיוע של משרד הרווחה בתכנון האירוע, ותמיכה בתכנון ומימון של קרן שלם.

מחקר בתחום אנשים עם מוגבלות שכלית בחברה הערבית הישראלית

קרן שלם מסייעת ומעודדת את הרחבת המחקר בתחום, כמו גם את התפתחות והפצת הידע בקרב אנשי מקצוע העוסקים בתחום.

קרן שלם תומכת במחקרים אשר מטרתם לשפר את איכות הטיפול והחינוך הניתן לילדים ומבוגרים עם מוגבלות שכלית התפתחותית. זאת במטרה לספק להם איכות חיים אופטימלית, בתוך משפחותיהם וקהילותיהם, כמו גם בחברה בה אנו חיים.

עד כה תמכה קרן שלם במאות מחקרים שנערכו במגוון מוסדות אקדמיים ברחבי ישראל. רבים מהמחקרים שנתמכו על ידי הקרן עסקו במוגבלות שכלית התפתחותית בחברה הערבית. בנוסף לכך, על מנת לפתח ידע אקדמי בנושא ייחודי זה בחברה הערבית, קרן שלם רואה ערך מוסף בתמיכתה בצמיחתם של חוקרים מתוך החברה הערבית.

להלן דוגמאות למחקרים שבוצעו לאורך שלוש השנים האחרונות:

אבו-עסבה, ח'אלד. "אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית מהחברה הערבית בשוק התעסוקה: עמדות, חסמים ומה שביניהם". מכללת אלקאסמי, 2016. [\(לפרטים נוספים\)](#)

אבו אלועולא, אסמא. "תפיסותיהם של אנשי מקצוע ושל בעלי עניין לגביי נישואי נשים ערביות בעלות אינטליגנציה תקינה לגברים על מוגבלות שכלית התפתחותית". בהנחייתה של ד"ר רוני סטריאר. אוניברסיטת חיפה, 2015. [\(לפרטים נוספים\)](#)

מהא נטור. "הורות למתבגר עם לקות אינטלקטואלית בעדה הדרוזית: השוואה בין הורים דרוזים למתבגרים עם לקות אינטלקטואלית לבין הורים דרוזים למתבגרים ללא לקות אינטלקטואלית במדדים לחץ, תחושת קוהרנטיות ותקווה" בהנחייתה של ד"ר איריס מנור בינימיני. אוניברסיטת חיפה, 2014. [\(לפרטים נוספים\)](#).

למיס עודה. "צמיחה אישית של אמהות ערביות המגדלות ילד עם וללא נכות אינטלקטואלית" בהנחייתה של ד"ר ליאורה פינדלר. אוניברסיטת בר אילן, 2014. [\(לפרטים נוספים\)](#)

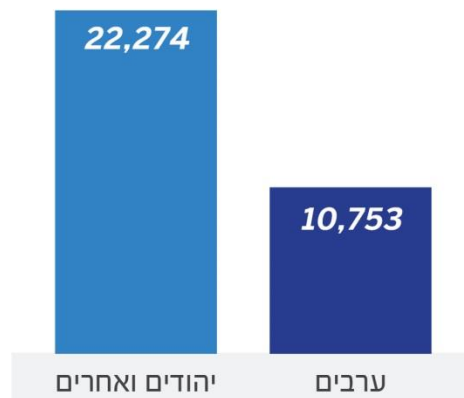
סטטיסטיקה בנוגע לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בחברה הערבית בישראל (לקוח מתוך סקירת השירותים החברתיים ל-2014, עמודים 556-557 של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים).

אחוזי האנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, הרשומים ב'מחלקה לשירותים חברתיים', גבוהים משמעותית באוכלוסייה הערבית (ראה גרף 6). השיעור המתוקן בהתאם לגיל הוא 6.6 לאלף באוכלוסייה הערבית בניגוד ל-3.5 לאלף באוכלוסייה היהודית (השיעורים תוקנו לפי קבוצות הגיל באוכלוסייה היהודית על מנת לנטרל את השפעת ההבדלים בתוך קבוצות הגיל בשתי האוכלוסיות). המצב נכון לכל קבוצות הגיל; במילים אחרות, בכל קבוצות הגילאים, שיעור האנשים עם מוגבלות שכלית באוכלוסייה הערבית גבוה כמעט פי שניים מהאוכלוסייה היהודית.

נתונים אודות אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים בישראל, 2014.

במספרים מוחלטים

מתוך: סקירת השירותים החברתיים 2014, האגף למחקר, תכנון והכשרה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, עמ' 556-557